

Ольга Олександрівна КРУГЛОВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

т.в.о. завідувача кафедри цивільного права та процесу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО АБО НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ

Під фоновими для злочинності явищами розуміють сукупність аморальних проявів, які суперечать загальноприйнятим нормам поведінки, та які органічно взаємопов'язані зі злочинністю, оскільки детермінують одне одного й тягнуть за собою соціальну деградацію особи (а зрештою – й усього суспільства). У навчальній та науковій літературі до таких явищ беззаперечно відносять пияцтво, алкоголізм та наркоманію [1, с. 257, 260]. Варто відзначити, що пияцтво визнавалось явищем, яке безпосередньо сприяє вчиненню злочинів, здавна. Так, відомою є народна притча про диявола та монаха, у якій описується програв монаха дияволу у спорі, в результаті чого монаху довелося обирати між вчиненням одного з трьох можливих гріхів – вбивством людини, вступом у статеві зносини з жінкою, одноразовим вживанням значної кількості алкоголю. Вважаючи вживання алкоголю найменшим з гріхів, монах обрав вчинення саме цього гріха. Проте, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вступив у статеві зносини з жінкою, після чого у бійці вбив її чоловіка [2].

У сучасних умовах вчені постійно акцентують увагу на тісному взаємозв'язку між вчиненням насильницьких злочинів, у тому числі убивств, і зловживанням алкоголем і наркотичними речовинами. Результати досліджень показують, що від 60 до 90 % насильницьких злочинів вчиняються у стані алкогольного сп'яніння [3, с. 453]. За даними Державної служби статистики України у 2017 р. кількість виявлених осіб, які вчинили злочини, становила 117,9 тис., з них 9,9 % знаходились у стані алкогольного сп'яніння (понад 11,6 тис.) [4].

У теорії запобігання злочинності методи запобіжного впливу, залежно від природи криміногенних об'єктів, поділяють на три групи: соціального, правового, психічного характеру. Методами соціального характеру щодо запобігання злочинам, які вчиняються у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, є метод деалкоголізації населення – зменшення обсягу вживання спиртних напоїв, пива, їх рекламування (наприклад, для обмеження алкоголізації у багатьох країнах світу і зараз використовуються різні підходи вирішення цієї проблеми: «сухий закон», обмеження продажу спиртного за віком, часом, місцем, примусове і добровільне лікування від алкоголізму, підвищення соціального контролю за додержанням антиалкогольного законодавства та ін.) та метод денаркотизації. До методів правового характеру запобігання вказаним злочинам відносяться, зокрема, методи кримінально-правового утримання та цивільно-правового запобігання злочинності [5, с. 54–55].

Так, у кримінальному законодавстві містяться норми, призначені запобігати вчиненню злочинів у стані сп'яніння. Згідно ст. 21 КК України особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, підлягає кримінальній відповідальності. Пункт 13 ст. 67 КК України визначає, що вчинення злочину особою, яка перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, визнається при призначенні покарання обставиною, що його обтяжує.

Роль превентивної функції цивільного права полягає в тому, щоб впливати на свідомість громадян, стримуючи їх від вчинення правопорушень, а також стимулюючи сумлінно виконувати покладені обов'язки та запобігати злочинності [6].

На наш погляд, є доцільність на законодавчому рівні вжити заходів щодо цивільно-правового запобігання злочинам, які вчиняються у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, шляхом внесення змін та доповнень до сімейного та цивільного законодавства. При цьому ці зміни та доповнення повинні викликати у потенційного злочинця усвідомлення не вигідності з економічної або іншої точки зору вживання алкоголю або наркотиків та подальшого вчинення злочину.

В Україні на високому рівні залишається кількість вчинюваних правопорушень, у тому числі злочинів, пов'язаних з насильством в сім'ї. Значна їх кількість вчиняється у стані сп'яніння одного з подружжя. Вважаємо за доцільне внесення наступних доповнень до СК України: 1) ст. 70 «Розмір часток майна дружини та чоловіка при поділі майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя» доповнити частиною 4 наступного змісту: «4. За рішенням суду частка майна одного з членів подружжя (дружини або чоловіка) може бути збільшена, якщо щодо нього вчинений злочин іншим членом подружжя у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів»; 2) ч. 1 ст. 107 «Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою одного з

подружжя» доповнити пунктом 3: «3) вчинив злочин щодо першого із подружжя у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів».

Список бібліографічних посилань

1. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. Київ : Вид-во Паливода А. В., 2006. 264 с.
2. Монах и дьявол – древняя притча про алкоголь [видео] // YouTube : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UTNj9SK5bM0> (дата звернення: 17.03.2018).
3. Кашкаров О. О., Шигонін О. Б. Алкоголізм та наркоманія як фактор детермінації вбивств з сексуальних мотивів. *Форум права*. 2010. № 4. С. 453–457. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2010_4_70.pdf (дата звернення: 17.03.2018).
4. Правосуддя та злочинність. Доповідь «Стан злочинності в Україні» за 2017 рік // Державна служба статистики України : офіц. сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/dop/03/dop_sz2017w.zip (дата звернення: 17.03.2018).
5. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
6. Медведєва О. В. Поняття превентивної функції цивільного права в контексті запобігання злочинності // Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (м. Одеса, 13 черв. 2014 р.) / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. О. Туляков (заст. голов. ред.), Є. Л. Стрельцов (заст. голов. ред.), Д. О. Балобанова ; МОН України, НУ ОЮА, ПРЦ НАПрН України, Одес. відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». Одеса : Юрид. літ, 2014. С. 326–331. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1464/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 17.03.2018).

Одержано 19.03.2018